

Ватаманюк Г. П. Принципи організації і проведення експериментального дослідження з формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності / Г. П. Ватаманюк // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викладачів, докторантів й аспірантів : вип. 14, у 3 т. – Кам'янець-Подільський, 2015. – Т. 3. – С. 105–107.

УДК 373.2.016:3-028.31:78 (043.3)

Г.П. Ватаманюк, викладач

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ФОРМУВАННЯ
КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ
МУЗИЧНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті окреслено принципи організації і проведення експериментальної роботи з формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності, розкрито їх сутність.

Ключові слова: принципи, дослідження, музично-ігрова діяльність, комунікативні вміння, старші дошкільники.

Постановка проблеми. Мова, як засіб пізнання і спосіб людського спілкування, є найбільш вагомим досягненням дошкільного дитинства, комплексною характеристикою соціально-мовленнєвої поведінки дитини у всіх сферах її життєдіяльності. Нові потреби спілкування зумовлюють потребу і в нових засобах його розвитку. Відтак, проблема формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності є *актуальною* і значущою в особистісному зростанні дошкільника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що формування комунікативних умінь дошкільників як один із аспектів їхнього соціально-мовленнєвого розвитку досліджували: психологи (Л.Калмикова, О.Кононко, М.Лісіна, Т.Піроженко, А.Рузька); педагоги (В.Захарченко,

А.Зрожевська, А.Гончаренко); лінгвісти (В.Бабич, Ф.Бацевич); лінгводидакти (А. Богуш, Н.Гавриш, К.Крутий, Н.Луцан, М.Пентилюк О.Трифоновна). Комунікативні вміння як окремі аспекти культури мовлення і мовленнєвого етикету особистості розглянуто у працях О.Аматьєвої і С.Хаджирадевої. Водночас наукові дослідження щодо формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності відсутні у вітчизняній дошкільній педагогіці. Тому виникає необхідність зміни ставлення педагогів-дошкільників до розвивально-комунікативного потенціалу музично-ігрової діяльності, яка є ефективним засобом формування комунікативних умінь старших дошкільників в умовах дошкільного навчального закладу.

Мета статті полягає у виокремленні принципів організації і проведення експериментальної роботи з формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності, розкритті їх сутності.

Виклад основного матеріалу. Комунікативні вміння старших дошкільників розуміємо як такий рівень оволодіння вербальними та невербальними засобами спілкування, що дозволяє реалізовувати відповідне віковим психологічними нормам спілкування в єдності взаєморозуміння, обміну діями, емоційними враженнями й переживаннями. Вони формуються на основі комунікативної потреби, яка задовольняється в поведінці та стає передумовою розвитку таких якостей особистості, як спрямованість на спілкування, інтерес до людей, рефлексія, емпатія, здатність до спільної діяльності, партнерства, що необхідно для формування гармонійної особистості дитини. Під час розробки експериментальної методики формування комунікативних умінь старших дошкільників та її апробації керувалися вихідними положеннями педагогічної науки – принципами організації і проведення експериментальної роботи, а саме:

- *принцип об'єктивності педагогічного дослідження* (Н.Ничкало Т.Поніманська, С.Рубінштейн) означає пріоритет об'єктивного (реального стану сформованості комунікативних умінь) над суб'єктивним (ставлення

педагога-дослідника до досліджуваних питань) компонентом дослідно-експериментальної роботи. Комунікативні вміння, у контексті нашого дослідження, виступають об'єктивним явищем світу, самостійним, цілісним та завершеним у своїй сутності, існування якого розгортається одночасно в кількох змістових просторах: індивідуальному, соціальному, поведінковому, природному, наявність яких потребує уточнення їх впливу на особистісні стосунки та спілкування старших дошкільників;

- *принцип гуманізму і педагогічного оптимізму* (Ш.Амонашвілі, С.Кулачківська, В.Сухомлинський) вимагає від дослідника забезпечення умов збереження психічного і фізичного здоров'я дитини. Дослідження формування комунікативних умінь не лише виявляє особливості цього процесу, але й спричиняє свій вплив на дитину, наслідки якого дослідник має передбачити, забезпечуючи позитивний результат. Обережність, тактовність вбережуть дитину від можливих негативних впливів;

- *принцип комплексності, системності й систематичності* (Б.Ананьєв, М.Каган, Е.Юдін) передбачає необхідність послідовного використання комплексу методів під час тривалого періоду педагогічного дослідження. Поняття «системність» розглядається «як один із принципів дидактики, що передбачає засвоєння знань, навичок і умінь у певному логічному зв'язку, де провідне значення відіграють суттєві риси явища, які вивчаються в сукупності з іншими, що становить цілісне утворення, систему» [1, с. 305]. Системність дозволяє розкрити цілісність педагогічних об'єктів, виявити різноманітні типи зв'язків та звести їх в єдину теоретичну картину. Необхідно аналізувати не розрізнені факти, а зіставляючи їх, відслідковувати формування всіх компонентів комунікативних умінь дошкільників в умовах контрольної й експериментальної груп;

- *принцип особистісного підходу* (І.Бех, Т.Лісовська, Т.Степанова) полягає в закономірностях формування комунікативних умінь, що виявляються в конкретній дитині в індивідуальних формах. Під час формувальних занять діти поведуться по-різному, мають різні успіхи в оволодінні означеними вміннями, у кожного вже сформоване різне ставлення

до музично-ігрових занять та спілкування з ровесниками. У процесі формувальної роботи педагогу необхідно уважно ставитися до кожної дитини, знаходити індивідуальні шляхи впливу на посилення її бажання включатись у музичну гру та спілкування з ровесниками;

- *принцип духовно-естетичної спрямованості роботи з дітьми* (І.Бех, С.Науменко, О.Сухомлинська) передбачає залучення дітей до духовних і естетичних суспільних цінностей у процесі формування комунікативних умінь. Музично-ігрова діяльність формує у дітей потребу не лише у сприйманні й розумінні прекрасного, але й здатність відрізнити його від проявів потворного у спілкуванні і взаєминах з навколишніми, сприяє формуванню в дітей естетичного смаку до мовлення і комунікативних дій. Разом із засвоєнням комунікативних умінь дитина вчиться спрямовувати їх на досягнення цілей, відстоювання ідеалів;

- *принцип комунікативності* (О.Аматьєва, Г.Тарасов, О.Трифонов) наголошує на єдності комунікативних умінь дитини з її діяльністю і спілкуванням. Комунікативні вміння дітей розкриваються й водночас формуються у музично-ігровій діяльності, в якій необхідно створити умови для повноцінного спілкування дітей між собою, з педагогом та з іншими дорослими. Спілкування наповнюється змістом музичної гри, стає потрібним дітям, дозволяє включитись у її процес;

- *принцип позитивної емоційності* формувальних занять (Ш.Амонашвілі, М.Гаркавенко, С.Науменко, В.Сухомлинський) ставить перед дослідником завдання забезпечити життєрадісний, позитивно-енергетичний настрій дітей упродовж експерименту. Оцінки, висловлені дітьми один одному і самим педагогом на їх адресу, мають заохочувати, стимулювати, посилювати спрямованість дітей на встановлення дружніх і доброзичливих стосунків, забезпечувати вільний обмін між ними думками, діями, переживаннями;

- *принцип профілактичної спрямованості формувальних занять* (А.Бондаренко, Е. Вільчковський, Ю.Приходько) передбачає визначення педагогом бажаних ефектів впливів, піклування про запобігання негативним

проявам у взаєминах і спілкуванні між дітьми, попереджує суперечки, агресію, ворожість, зневагу, зверхність у їх взаєминах. Актуальним цей принцип є в ситуаціях змагання, групової роботи, коли результати одного залежать від зусиль іншого учасника;

- *принцип професійної компетентності дослідника* (Н.Михайленко, Н.Ничкало, Р.Савченко) вказує на те, що проведення дослідження ґрунтується на знанні педагогом сутності педагогічних явищ і особливостей їх прояву в конкретних умовах і ситуаціях. Професійна компетентність передбачає досконале, науково обґрунтоване володіння інструментарієм і прийомами дослідження формування комунікативних умінь дошкільників.

Як бачимо, кожен з означених принципів є важливою ланкою організації і проведення експериментального дослідження. Необхідність їх врахування у роботі з дітьми зумовлена віковими особливостями дітей, інтеграцією видів діяльності (комунікативна, музична, ігрова), комплексом формувальних засобів (музика, слово, дії), специфікою педагогічних впливів, що сприяло позитивним змінам рівнів сформованості комунікативних умінь у дітей експериментальної групи на прикінцевому етапі експерименту.

Список використаних джерел

1. Каган М.С. Системный подход и гуманитарное знание / М.С. Каган. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1991. – 384 с.
2. Кулачківська С. Новий погляд на стару проблему. Гуманістичний підхід до розвитку дітей / С. Кулачківська // Дошкільне виховання. – 2002. – № 7. – С. 17–15.
3. Степанова Т.М. Індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку : монографія / Т.М.Степанова, Т.А.Лісовська. – К. : Видавничий дім «Слово», 2012. – 256 с.
4. Сухомлинська О.В. Духовно-моральне виховання дітей та молоді : загальні тенденції й індивідуальний пошук / О.В. Сухомлинська, І.Д. Бех, А.Й. Сиротенко та ін. – К. : Всеукр. фонд «Добро», 2006. – 43 с.

Summary. In article the principles of the organization and carrying out experimental work on formation of communicative abilities of the senior preschool children in the course of musical and game activity are designated, is opened their essence.

Key words: principles, researches, musical and game activity, communicative abilities, senior preschool children.

Ватаманюк Галина Петрівна, викладач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти.